

Přehled nabídky

Náš miniseriál tentokrát pokračuje až po měsíční přestávce. Známý WinDict, o němž jsme vás chtěli minule informovat, se totiž právě dočkal zcela nové verze, a proto jsme se rozhodli počkat až na ni. Současně si přečtete o neméně populárním PC Translatoru, čímž přehled překladatelských pomůcek zatím ukončíme.

Slovíčka z počítače IV

Kolik řečí umíš...

PC Translator

Z programů, které pomáhají při zvládnutí přemíry cizojazyčných textů hrnoucích se na české organizace, byl tento produkt na našem trhu mezi prvními. Po letech vývoje se z někdejší zajímavé "hračičky" na pár disketách vyvinul až v prakticky použitelný nástroj pro dávkový překlad několika cizích jazyků. Dnešní CD obsahuje verzi pro Windows i pro DOS, zde se věnujeme jen té "okenní" pro angličtinu.

Obslužný program

Prostředí je trochu odlišné od jiných obdobných nástrojů. Vedle obvyklých oken výchozího a cílového textu je zde ještě střední okno, v němž je právě překládaná věta rozložena na "prvočinitele" a v němž lze také interaktivně upravovat slovosled či vybírat z většího množství významů jednoho slova. Jakmile jsme se zněním věty přibližně spokojeni, přeneseme ji do okna cílového, kde lze provést finální úpravy (střední okno je nenabízí), tj. upravit ohebná slova, která nebyla obsloužena vypínatelným modulem gramatiky, vkládat interpunkční znaménka odlišující se od jazyka výchozího nebo změnit slovosled větších celků – sousloví.

Při automatickém překladu se překládá celý obsah horního okna přímo do okna dolního. Ten však poslouží jen k velmi hrubé orientaci v textu. Mnohem častěji bude jistě používán překlad po jednotlivých větách nebo řádcích (přepínatelný výběr), neboť při tomto režimu hlavně vynikne nejsilnější vlastnost tohoto produktu – interaktivita.

Program s anglickým slovníkem zabere na pevném disku cca 34,5 MB. Editor pracuje se soubory ASCII, import z jiných editorů nemá, otevření souboru ve formátu Word se však nebrání. Se všemi znaky (i formátovacími) přitom ale nakládá stejně, a tak lze přeložit pouze věty, které neobsahují formátovací znaky. Bezpečnější je tedy vyexportovat soubor z Wordu jako TXT, přeložit jej a pak znovu zformátovat podle originálu. Další možností pro přenos textu je samozřejmě použití schránky.

Slovníky

Rozsáhlý anglický slovník má přes 450 000 dvojic. Jeho příznivý poměr ceny a rozsahu mu pravděpodobně zajistí upotřebením i v případě uživatelů, kteří budou používat automatizovaný překlad jen řidčeji nebo budou překládat z tištěného textu. K dispozici jsou funkce obvyklé u samostatných slovníků: přidávání a modifikace hesel, komunikace přes schránku tam i zpět. Navíc má slovník i vypínatelnou funkci okamžitého hledání (hledá se již při psaní počátečních písmen slova), což urychluje práci a mnohé dedikované slovníky ji nevládní.

Dalším rozšířením je nabídka *Více o slově...*, která např. uvádí tvary nepravidelných sloves, idiomatické vazby u frázových sloves ap. Volba *Výskyt textu* umožňuje dokonce prohledání celého slovníku – hledá i slova vyskytující se v sousloví na jiném než prvním místě. Funkce *Podobná slova* vyhledá slova s podobným významem.

Do slovníku lze také přidávat informace pro gramatický modul, např. za význam slova zadávat pád, v němž má být slovo následující, nebo do typu slova zadávat speciální znaky určující buď přednostní použití při překladu, nebo volbu skloňovat/neskloňovat.

Poznámky a připomínky

Program a slovník

U svislého posuvníku slovníku byla přidána velmi příjemná funkce: Při tažení myši se vedle zobrazují první dvě písmena odpovídající aktuální pozici.

Program postrádá bublinkovou nápovědu, která je dnes běžná i u produktů střední cenové kategorie.

Klávesové zkratky jsou u některých funkcí vícenásobné, avšak v rozbalovacích nabídkách jsou obsaženy jen v jednom znění.

Při vkládání a úpravě hesel by se v kolonce *Obor významu* hodila namísto vyplňovaného okénka rozbalovací nabídka zavedených zkratek.

Čeština – angličtina

Došlo ke zlepšení překladu záporných vět, záporné otázky však občas vedou k nepřeloženým slovesům, která v kladném tvaru slovník zná.

Určité i neurčité členy se musí doplňovat ručně v dolním okně.

Angličtina – čeština

V porovnání s verzí 9 došlo ke značnému zlepšení algoritmů ohýbajících slova či přiřazujících správné tvary. K vyřešení zbývají spojení více substantiv překládaná do češtiny opačným slovosledem (*car driver* = řidič automobilu).

Slovesné tvary budoucího, přítomného i minulého času byly rovněž zlepšeny, i nadále však přetrvávala chyba: *X did not need Y* = X nedělal potřebovat Y.

Algoritmus určující tvary sousedních slov zřejmě nezabírá vždy. Správně do slovníku přibylo *Will*

you ... = Mohl byste ..., avšak gramatika již nezvládne následující sloveso ponechat v infinitivu.

Algoritmy přiřazující významy uvádí do rozpaků saský genitiv, takže jej hlásí jako neznámý; přitom slova, od nichž je odvozen, slovník zná.

Hodnocení

Je patrné, že autorský kolektiv předpokládá převažující využívání překladu po větách, kdy nelogičnosti nebo nekonzistence bude korigovat uživatel. Účelem recenze však jistě není pořizování seznamu nedostatků. Rozhodující je, co program umí a k čemu se hodí. Tedy:

Použitelnost PC Translatoru se bude značně lišit podle způsobu nasazení. Největší přínos znamená pro uživatele, který překládá jen občas, je však schopen správně vybírat z nabízených významů v cílovém jazyce. Uživatelům, kteří na jedné řádce výchozího textu hledají ve slovníku řekněme dvakrát či třikrát, program přináší zrychlení, protože oproti klasickému elektronickému slovníku (kde buď ručně zadávají hledané slovo, nebo je přenáší přes schránku) přímo nabízí významy slov překládané věty.

Uživatel s nízkou nebo žádnou znalostí výchozího jazyka bude mít šanci asi jen tehdy, je-li odborníkem na překládaný obor a dokáže úspěšně volit z nabízených překladů.

Profesionální překladatelé budou nejspíše používat samotný slovník, např. s MS Office. Poměr ceny k počtu významových dvojic totiž tento slovník řadí na jednu z čelních pozic.

Za zmínku však stojí i ostatní jazykové verze produktu (v závorce jsou počty heslových dvojic ve - slovníku): němčina (>450 000), ruština (>200 000), francouzština (>150 000), italština (>120 000) a španělština (>120 000). Zde je postavení firmy prakticky výlučné, protože zejména pro ruštinu, italštinu a španělštinu neznám na českém trhu slovník nabízející souměřitelný rozsah.

Produkt dodává firma **LangSoft** za cenu 3950 Kč včetně DPH.

(MH)

Nový nejen název

Prodict 98

Jihlavská firma **Stormware** právě uvádí na trh novou verzi svých překladových slovníků – někdejší Windict byl změněn k nepoznání a nese nyní označení **Prodict 98**. Obsahuje 18 slovníků o celkové kapacitě přes 365 000 hesel (angličtina a němčina společně).

Pro **angličtinu** je to celkem 289 630 hesel rozdělených do těchto slovníků:

A-Č/Č-A obecný (25 020 a 47 630 hesel, E. Stormová),

A-Č slovník nepravidelných tvarů (700 h.),

A-Č slovník frázových sloves (11 590 h., L. Vodička, 1993),

A-Č počítačový (6000 h., Ing. J. Kříž, 1998),

A-Č slovník americké angličtiny (10 590 h., RNDr. E. Hrabcová, 1993),

A-Č/Č-A ekonomický a obchodní (42 010 h., 43 920 h., PhDr. M. Bočánková, Ing. D. Jírová, PhDr. M. Kalina, PhDr. J. Oherová, 1996),

Č-A slovník právních a obchodních termínů (14 470 h., Ing. V. Topilová, 1996),

A-Č výkladový slovník finančních pojmů (1200 h., Ing. J. Jasanský, 1992),

A-Č/Č-A lékařský (27 220 h., 17 820 h., Ing. V. Topilová, 1994),

A-Č/Č-A zemědělský (20 470 h., 21 180 h., Ing. K. Sigler, DrSc., dr. V. Vacata, 1998).

Pro **němčinu** je k dispozici celkem 75 370 hesel:

N-Č/Č-N obecný slovník (27 620 h., 20 490 h., O. Limburská a kol., 1993),

N-Č/Č-N ekonomický slovník (16 350 h., 10 910 h., JUDr. J. Zlámal, 1994).

Celá instalace zabere na disku pouze cca 37 MB. Jde o 32bitovou aplikaci, slovník je tedy určen pro Windows 9x/NT. Podrobnější informace získáte na www.stormware.cz, informace o dalších slovnících jsou kromě toho na www.port-home.com/pages/jazyky.

Rozsah produktu

Jak je vidět, jde vesměs o autorské slovníky (výrobce nejen všude autory slovníků uvádí, ale také respektuje jejich autorská práva včetně honoráře). Rozsah jakéhokoli elektronického slovníku není snadné hodnotit, protože hesla bývají strukturována jinak než u slovníků tištěných. Nicméně ze srovnání vyplývá, že všeobecná databáze programu *Prodict 98* je méně obsáhlá než největší tištěný slovník pro všeobecnou angličtinu, Velký A-Č slovník (K. Hais, B. Hodek). Zvědavým studentům mohou nejlépe chybět některé idiomy a slovní spojení. Přesto jde o slovník kvalitní.

Velmi dobře jsou zpracovány především slovníky ekonomické a obchodní; jejich rozsah přibližně odpovídá největšímu dvousvazkovému ekonomickému slovníku. *Prodict 98* však přináší ekonomické slovníky v oboustranné podobě a navíc má praktický výkladový slovník finančních pojmů, k dispozici je i poměrně rozsáhlý slovník lékařský a zemědělský. Je třeba zdůraznit, že hesla nejsou sestavena v podobě pouhých slovních dvojic, ale jsou to dost rozsáhlé položky.

Hledání ve slovníku

Uživatel může určit, se kterými slovníky chce pracovat, a může si nastavit tři druhy zobrazení hesel. Tak lze:

- + nabízet celý obsah slovníku (u hesla se zobrazí všechny dostupné informace),
- + nabízet pouze hlavní hesla,
- + nabízet pouze podhesla.

V okně seznamu hesel jsou abecedně řazeny všechny výrazy z vybraných slovníků. Daný slovník

(až 11 druhů) je pak signalizován příslušnou ikonou. Hesla se mohou vyhledávat již během zápisu nebo lze nastavit překlad na pozadí (výraz vložený do schránky bude automaticky zobrazen a přeložen). Hledání ve slovníku je okamžité (zkoušeno na PC Pentium 133, 32 MB RAM). Praktické jsou také hypertextové odkazy na hesla s podrobnějšími údaji k danému výrazu. Jisté obtíže mohou nastat při hledání některých méně běžných idiomů. To by však mělo plně vyřešit fulltextové hledání, které má být k dispozici letos na podzim.

V produktu uživatel dostává i stručnou, ale prakticky zpracovanou gramatiku pro angličtinu i němčinu (ve formátu nápovědy). Pro snadný návrat k výrazům vyhledaným dříve zde slouží více možností – tlačítka vpřed a vzad, roletová nabídka vpřed a vzad a seznam zapsaných výrazů je k dispozici i v rozbalovací roletce pro zápis hesla. Pro všechny funkce existují praktické klávesové zkratky.

Další funkce

Snadno lze vytvářet uživatelské slovníky – importem z formátu CSV nebo TXT (text oddělený středníkem, čárkou či tabulátorem). Hesla můžete také do uživatelského slovníku postupně dopisovat, přičemž každé heslo lze přehledně formátovat a kdykoli doplňovat a upravovat. Při formátování zápisu můžete u hesla uvést mnoho pomocných údajů – slovní druh, gramatické údaje, formální zařazení (např. básnický výraz), obor, místní zařazení (kanadská, skotská angličtina ap.), ostatní zkratky i přepis výslovnosti. Pro zobrazení hesel lze nastavit různý druh a různou velikost písma. Vybraná hesla také můžete zařadit do souboru “oblíbených hesel” – například pro účel výuky.

Ozvučení

Zvuk není realizován ve formátu WAV, ale byl použit program ProVoice se syntezátorem řeči, což má své klady i zápory. Mírnou nevýhodou je syntetická podoba hlasového výstupu. Zvuk je však přesto velmi zřetelný a jasný, přičemž lze jemně nastavit tempo a tón hlasu. Dobře jsou respektovány i přízvuky. Větší nevýhodou jsou určité nepřesnosti. V algoritmu syntezátoru se patrně nepodařilo podchytit veškeré nepravidelnosti angličtiny, a proto slovník i nachytáte při chybách – namátkou u výrazů *plait*, *globetrotter*, *liaise*, *economy-sizegoods*. Fonetický přepis výslovnosti je však vždy správný.

Výhodou naproti tomu je, že při provozu slovníku v mechanice nemusíte mít CD (je tedy volná pro další aplikaci), a přesto máte k dispozici zvuk, a to i pro velmi dlouhá slovní spojení či fráze. Díky syntezátoru budou také automaticky ozvučena všechna vámi dopsaná uživatelská hesla.

Použitelnost

Vzhledem k absenci technického slovníku není program příliš vhodný pro technické obory. Kdo potřebuje do hloubky zkoumat idiomy a nejrůznější slovní spojení, bude zase nutně potřebovat fulltextové vyhledávání. Slovník však určitě plně uspokojí ty, kdo pracují s běžným všeobecným výrazivem, a také vyhoví v oblasti lékařství a zemědělství. Největší síla slovníku tkví především ve sféře ekonomie, práva, finančnictví a obchodu, a to jak pro angličtinu, tak i němčinu. Zde dostávají překladatelé i studenti do rukou poměrně dostupný oboustranný slovník, který je určitě nezklamé.

Momentálně se program prodává pouze jako celek za cenu 2980 Kč (bez DPH), od jara by však měl být Product 98 dostupný i ve formě jednotlivých modulů. Především je dobře, že se výrobce chystá

nabízet zvlášť slovník pro angličtinu i němčinu.

(JJ)